ખંડ-૩
અંક-૯
સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૭

કૃષિ ઉત્પાદન અને બજાર દર્શન

કૃષિ ઉદય...

કૃષિ પેદાશોના વેચાણ માટે સરકારે ઈ-રકમ પોર્ટલ શરૂ કર્યું

સરકારે કૃષિ પેદાશોના વેચાણ માટે ઈ-રકમ(e-RaKAM) પોર્ટલ શરૂ કરી પ્લેટફોર્મ ઉભુ કર્યું છે. રાજ્ય સંચાલિત MSTC અને સેન્ટ્રલ વેરહાઉસિંગ કોર્પોરેશનની (CRWC) સંયુક્ત પહેલ આ પોર્ટલ છે. ગ્રાહકોના કાર્યકારી, ખાદ્ય અને જાહેર વિતરણ પ્રધાન શ્રીરામવિલાસ પાસવાને સ્ટીલ મંત્રીશ્રી ચૌધરી બિરેન્દ્રસિંહ સાથે પોર્ટલ શરૂ કરતાં જણાવ્યું હતું કે, આ પ્લેટફોર્મ દ્વારા પ્રથમ તબક્કામાં ૨૦ લાખ ટન કઠોળની હરાજી કરી શકાશે. એમણે કહ્યું હતું કે તેમાં પ્રારંભિક અવરોધો રહેશે કારણ કે, મોટા ભાગના ખેડૂતો અશિક્ષિત અને કંગાળ સ્થિતિમાં છે. તેમણે ઉમેર્યું હતું કે વરસાદ અથવા ખરાબ હવામાનને કારણે પેદાશોની કિંમતો વધે છે, તેનું સંચાલન અને બજાર મેળવી શકાશે. એમણે કહ્યું કે, શરૂઆતમાં પરિવહન સેવા પણ અવરોધોનો સામનો કરશે કે જે સમયની સાથે ઉકેલવામાં આવશે. અમારૂં લક્ષ્ય કૃષિ આધારિત ભારતીય અર્થતંત્ર અને ખેડૂતોને મજબૂત બનાવવું છે, જે રાષ્ટ્રીય વિકાસમાં મહત્ત્વની ભૂમિકા ભજવે છે.

ઈ-રકમ એ પહેલી જ એક અનોખી પ્રકારની પહેલ છે જે ઇન્ટરનેટ અને ઈ-રકમ કેન્દ્રોથી વિશ્વના સૌથી મોટા બજારોમાં દેશના નાના ગામડાંના ખેડૂતોને જોડવા માટે ટેક્નોલોજીનો ઉપયોગ કરશે. ઈ-રકમ MSTC લિમિટેડે વિકસાવી છે અને માર્કેટિંગ અને લોજિસ્ટિક્સ પાર્ટનર CRWC લિમિટેડ તેમાં સહભાગી છે. કૃષિ ઉત્પાદનોની વેચાણ અને ખરીદી પ્રક્રિયાને સરળ બનાવવા માટે ખેડૂતો, FPO, PSU, નાગરિક પુરવઠો અને ખરીદનારાઓને એક સાથે એક પ્લેટફોર્મ પર મૂકવાની આ એક ડિજિટલ પ્રારંભ છે. આ પહેલ હેઠળ, ઉત્પાદનના ઓનલાઈન વેચાણ માટે ખેડૂતોને સવલત આપવા માટે સમગ્ર દેશમાં તબક્કાવાર રીતે ઈ-રકમ વિકસાવવામાં આવી રહ્યું છે. એક નિવેદનમાં એમ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ખેડૂતોને તેમના બેંક ખાતાઓમાં ઈ-ચુકવણીથી સીધા જ ચૂકવવામાં આવશે.

અધ્યક્ષ:
પ્રો. શિરીષ આર. કુલકર્ણી

માનનીય સલાહકાર :
ડૉ. મહેશ પાઠક

મુખ્ય સંપાદક :
ડૉ. એસ. એસ. કલમકર

સહસંપાદક :
ડૉ. એચ. પી. ત્રિવેદી
ડૉ. ડી. જે. ચૌહાણ

સંપાદક :
ડૉ. હેમંત શર્મા

વિષય સંપાદક :
ડૉ. એસ. આર. ભૈયા
ડૉ. વિજય એસ. જરીવાલા
ડૉ. એમ. એન. સ્વેન
શ્રી એમ. મકવાણા

પ્રસાર પ્રભારી :
શ્રી દીપ કે. પટેલ

પ્રકાશક :
એગ્રો ઈકોનોમિક રિસર્ચ સેન્ટર,
સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી,
વલ્લભ વિદ્યાનગર-૩૮૮૧૨૦
આણંદ, ગુજરાત

E-mail: director.aerc@gmail.com
website: www.aercspu.ac.in

વર્ષ ૨૦૧૬–૧૭ માટે વિવિધ બાગાયત પાકના વિસ્તાર અને ઉત્પાદનનો ત્રીજો અગ્રીમ અંદાજ

કૃષિ, સહકાર અને ખેડૂતના કલ્યાણ વિભાગે બાગાયત પાકના વિસ્તાર અને ઉત્પાદનના વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ના બીજા અગ્રીમ અંદાજ સહિત ત્રીજા અગ્રીમ અંદાજો અને વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ના વર્ષના અંતિમ અંદાજો રજૂ કર્યા છે.

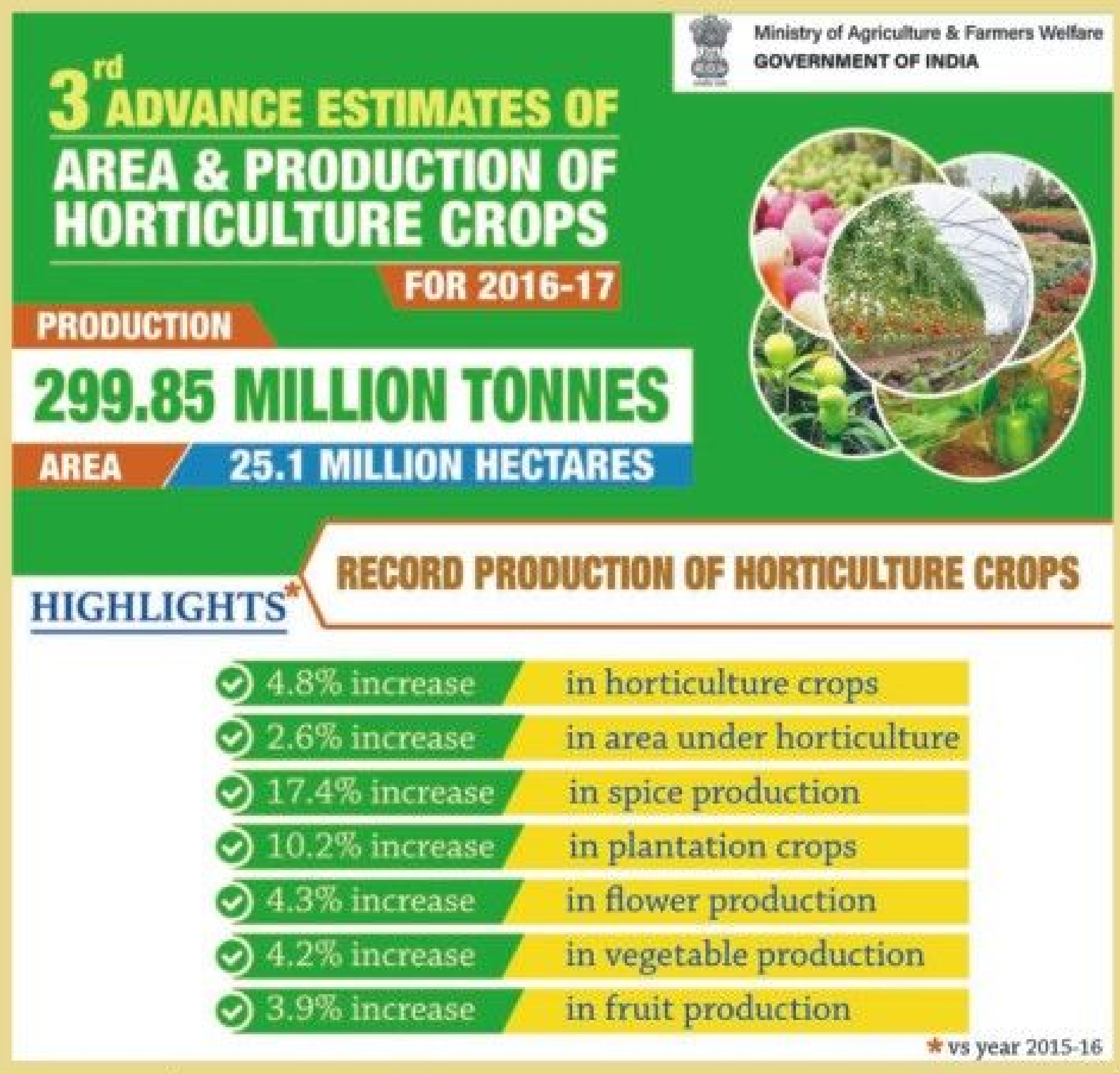

બાગાયતી પાકોના વિસ્તાર અને ઉત્પાદનના અંદાજોની વિગત
(વિસ્તાર '૦૦૦ હે.,ઉત્પાદન '૦૦૦ MT)

કુલ બાગાયત વિસ્તાર	૨૦૧૬-૧૭ (ત્રીજો અગ્રીમ અંદાજ)	૨૦૧૬-૧૭ (બીજો અગ્રીમ અંદાજ)	૨૦૧૫-૧૬ (અંતિમ અંદાજ)	૨૦૧૬-૧૭ ના વર્ષમાં ટકાવારી ફેરફાર (ત્રીજો અગ્રીમ અંદાજના સંદર્ભમાં)	
				૨૦૧૬-૧૭ (બીજો અગ્રીમ અંદાજ)	૨૦૧૫-૧૬ (અંતિમ અંદાજ)
વિસ્તાર	૨૫૧૦૯	૨૪૯૨૫	૨૪૪૭૨	૦.૭	૨.૬
ઉત્પાદન	૨૯૯૮૫૩	૨૯૫૧૬૪	૨૮૬૧૮૮	૧.૬	૪.૮

વર્ષ ૨૦૧૬–૧૭ માટેના બાગાયતી પાકોના વિસ્તાર અને ઉત્પાદનના ત્રીજા અંદાજના મુખ્ય અંશો

- દેશમાં ૨૦૧૬-૧૭ દરમિયાન બાગાયત પાકોના ઉત્પાદનનો રેકોર્ડ થવાના અંદાજ સાથે ૩૦૦ મિલિયન ટન છે, જે ૨૦૧૫-૧૬ ના અંદાજની સરખામણીમાં ૪.૮% વધારે હોવાનો અંદાજ છે.
- ૨૦૧૬-૧૭માં બાગાયત પાકો હેઠળનો વિસ્તાર ૨૫.૧ મિલિયન હેક્ટર કે જે ૨૪.૫ મિલિયન હેક્ટરથી વધારે છે, જે અગાઉના વર્ષની સરખામણીએ ૨.૬% વધુ છે.
- ચાલુ વર્ષ દરમિયાન ફળો ઉત્પાદનનું ૯૩.૭ મિલિયન ટન અંદાજ છે, જે દર્શાવે છે કે અગાઉના વર્ષ કરતાં ૩.૯% વધારે રહેશે.
- શાકભાજીનું ઉત્પાદન ૧૭૬ મિલિયન ટનની આસપાસ રહેશે, જે ગત વર્ષની તુલનાએ ૪.૨% વધારે છે.
- દેશમાં ડુંગળીનું ઉત્પાદન ૨૧.૭ મિલિયન ટનના અંદાજ સાથે, અગાઉના વર્ષ કરતાં ૩.૮% વધારે રહેશે. મુખ્ય ડુંગળીના ઉત્પાદક રાજ્યો મહારાષ્ટ્ર, કર્ણાટક, મધ્યપ્રદેશ, બિહાર અને ગુજરાત છે.
- દેશમાં બટાટાનું ઉત્પાદન ૪૩.૪ મિલિયન ટન વધી ૪૮.૨ મિલિયન ટન થયું છે, જે ગત વર્ષ કરતા ૧૧.૧% વધુ છે. બટાટા પકવતા મુખ્ય રાજ્યો ઉત્તર પ્રદેશ, પશ્ચિમ બંગાળ, બિહાર, ગુજરાત, મધ્ય પ્રદેશ અને પંજાબનો સમાવેશ થાય છે.
- ચાલુ વર્ષ દરમિયાન ટામેટાનું ઉત્પાદન આશરે ૧૯.૫ મિલિયન ટન રહેવાનો અંદાજ છે, જે ગયા વર્ષની સરખામણીએ ૪.૩% વધારે છે. ટામેટા ઉત્પાદક મુખ્ય રાજ્યો મધ્ય પ્રદેશ, આંધ્ર પ્રદેશ, કર્ણાટક, ઓરિસ્સા અને ગુજરાત છે.
- ફૂલોનું ઉત્પાદન ૨.૩ મિલિયન ટન હોવાનો અંદાજ છે, જે આ વર્ષે ૪.૩ ટકા વધારે રહેશે.
- સુગંધિત અને ઔષધીય છોડનાં ઉત્પાદનનો અંદાજ ૧.૦૪ મિલિયન ટન છે, જે પાછળના વર્ષના ઉત્પાદન કરતાં ૨% વધારે છે.
- પ્લાન્ટેશન પાક (એરેકા, બદામ, કાજુ, કોકો અને નારિયેળ)નું ઉત્પાદન ચાલું વર્ષે આશરે ૧૮.૩ મિલિયન ટન હોવાનો અંદાજ છે, જે અગાઉના વર્ષની સરખામણીએ ૧૦.૨% છે.
- મસાલાનું ઉત્પાદન અંદાજે ૮.૨ મિલિયન ટન હોવાનો અંદાજ છે જે આ વર્ષે ૧૭.૪ ટકા વધારે રહેશે.

ખરીફ પાક હેઠળનો ૧૦૧૩ લાખ હેક્ટર વિસ્તાર (ભારતમાં)

દેશમાં ૨૫ મી ઓગસ્ટ ૨૦૧૭ ના રોજ કુલ વાવેતર વિસ્તાર ૧૦૧૩.૮૩ લાખ હેક્ટર રહેલ છે, જે ગયા વર્ષે આ સમયગાળામાં ૧૦૧૯.૬૦ લાખ હેક્ટર હતો. ડાંગરનું વાવેતર ૩૫૮.૨૫ લાખ હેક્ટર, કઠોળ ૧૩૫.૯૬ લાખ હેક્ટર, બરછટ અનાજ ૧૭૮.૮૫ લાખ હેક્ટર, શેરડી ૪૯.૭૮ લાખ હેક્ટર અને ૧૧૯.૬૭ લાખ હેક્ટરમાં કપાસ પાક નોંધાયેલ છે. અત્યાર સુધી આવરી લેવાયેલી વિસ્તારની વિગત નીચે દર્શાવેલ છે. વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ અને ૨૦૧૭-૧૮ નો વાવેતર વિસ્તારની વિગત નીચે મુજબ છે.

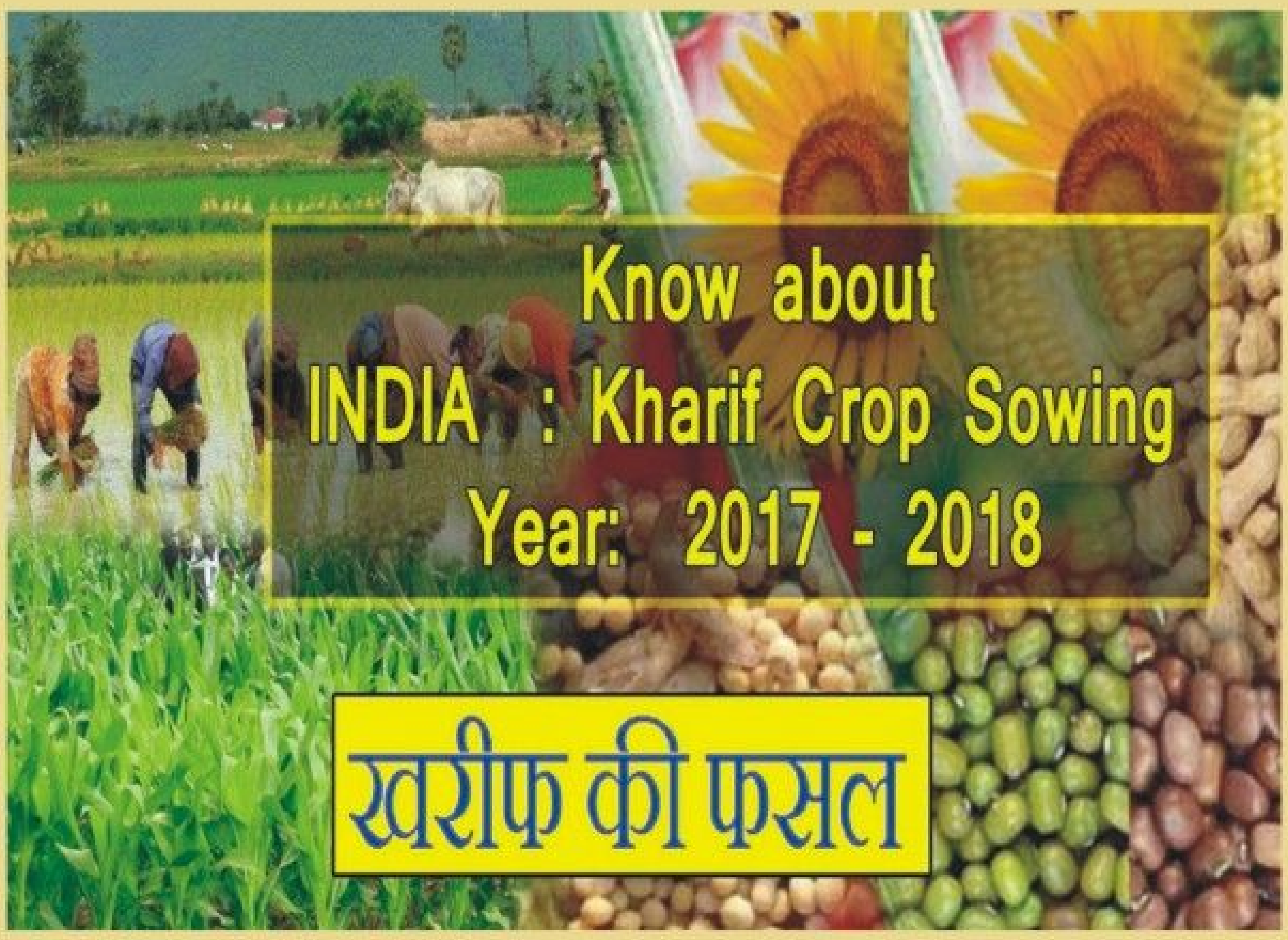

પાક	૨૦૧૭-૧૮ વાવેતર વિસ્તાર (લાખ હેક્ટર)	૨૦૧૬-૧૭ વાવેતર વિસ્તાર (લાખ હેક્ટર)
ડાંગર	૩૫૮.૨૮	૩૬૧.૨૪
કઠોળ	૧૩૫.૯૬	૧૪૧.૩૫
બરછટ અનાજ	૧૭૮.૮૫	૧૮૨.૬૧
તેલીબિંયા	૧૬૪.૨૪	૧૭૮.૬૬
શેરડી	૪૯.૭૮	૪૫.૬૪
શણ અને	૭.૦૫	૭.૫૬
કપાસ	૧૧૯.૬૭	૧૦૨.૫૪
કુલ	૧૦૧૩.૮૩	૧૦૧૯.૬૦

કોલ્ડ ચેઈન્સનો વિકાસ

સરકાર બાગાયતના વિકાસ માટે કાપણી પછીના બાગાયત સંકલિત વિકાસ માટેના મિશનનું અમલીકરણ કરી રહી છે. આ મિશન અંર્તગત પેક હાઉસ, પ્રિ-કૂલિંગ એકમો, કોલ્ડરૂમ, કોલ્ડ સ્ટોરેજ, શીતગૃહો/ગોડાઉન(CA),રીફ્રેર વાન, પ્રાથમિક/મોબાઈલ પ્રોસેસિંગ યુનિટ અને રિપેનિંગ ચેમ્બર વગેરેની સ્થાપના સહિતના તમામ સંબંધિત માળખાના વિકાસ માટે આ મિશન દ્વારા સહાય પૂરી પાડવામાં આવે છે. ઉપરાંત કુલ પુરવઠા શૃંખલામાં ખોટ ઘટાડવાના ઉદ્દેશ સાથે રજીસ્ટર્ડ સંકલનને પ્રોત્સાહન આપવા અને ખેડૂતોને તેમના ઉત્પાદનો માટે લાભદાયી ભાવો મેળવવા માટે બજારોમાં પ્રવેશ કરવા સક્ષમ બનાવે છે.

આ સુવિધાઓની માંગ ઉદ્યોગસાહસિકો, ખાનગી કંપનીઓ, સહકારી મંડળીઓ, ખેડૂતોના જૂથો વગેરેમાંથી કોમર્શિયલ સાહસો દ્વારા કરાયેલ છે, જે માટે સામાન્ય વિસ્તારોમાં સ્વીકૃત પ્રોજેક્ટ ખર્ચના ૩૫% અને ડુંગરાળ અને શેડ્યૂલ વિસ્તારમાં ૫૦% સહાયથી ઉપલબ્ધ બને છે. નક્કી કરેલા વિસ્તારમાં આ ધિરાણ અનુગામી અને પૂર્વગામી સબસિડીવાળું રહેશે.

રાજ્યવાર MIDH હેઠળ વાર્ષિક કાર્ય યોજનાના આધારે ખર્ચની ફાળવણી કરવામાં આવે છે. રાજ્યોને સલાહ આપવામાં આવી છે કે, કોલ્ડ ચેન વિકાસ સહિત કાપણી પછીના વ્યવસ્થાપનની રચના માટે MIDH હેઠળના કુલ બજેટ ફાળવણીના ૩૫-૪૦% ફાળવણી કરવામાં આવશે. વર્તમાન વર્ષ દરમિયાન MIDH હેઠળ રૂ.૧૪૮૨૯.૦૦ લાખ મહારાષ્ટ્રને ફાળવવામાં આવ્યા છે. જેમાં રૂ.૫૧૩૫ લાખ કોલ્ડ ચેઇન સહિતના માળખા વિકાસાવવામાં આવ્યા છે.

ખેડૂતોને પાક ધિરાણ મેળવવા પર ૭% સબસીડી

આરબીઆઇએ સરકારની નીતિ અનુસાર, જણાવ્યું હતું કે ખેડૂતો ૭ ટકાના વ્યાજ સહાય દર પર રૂ.૩ લાખ સુધીની ટૂંકા ગાળાની પાક ધિરાણ મેળવી શકે છે જે તરત જ ચુકવણીના કિસ્સામાં ૪ ટકાથી નીચે જઈ શકે છે. આરબીઆઇએ બેન્કોને એક જાહેરનામામાં જણાવ્યું હતું કે, વ્યાજ સમાવેશન યોજના હેઠળ ખેડૂતોને મુક્ત લાભો પૂરા પાડવા માટે, બેંકોને ૨૦૧૭-૧૮માં બેન્કોને ટૂંકાગાળાના પાકના ધિરાણનો લાભ મેળવવા માટે આધાર લિંક (ફરજિયાત) કરવાની સલાહ આપવામાં આવી છે.

૨૦૧૭-૧૮માં પાકની લોન માટે આધારને ખેડૂતોનાં બેંક ખાતા સાથે જોડવી પડશે.

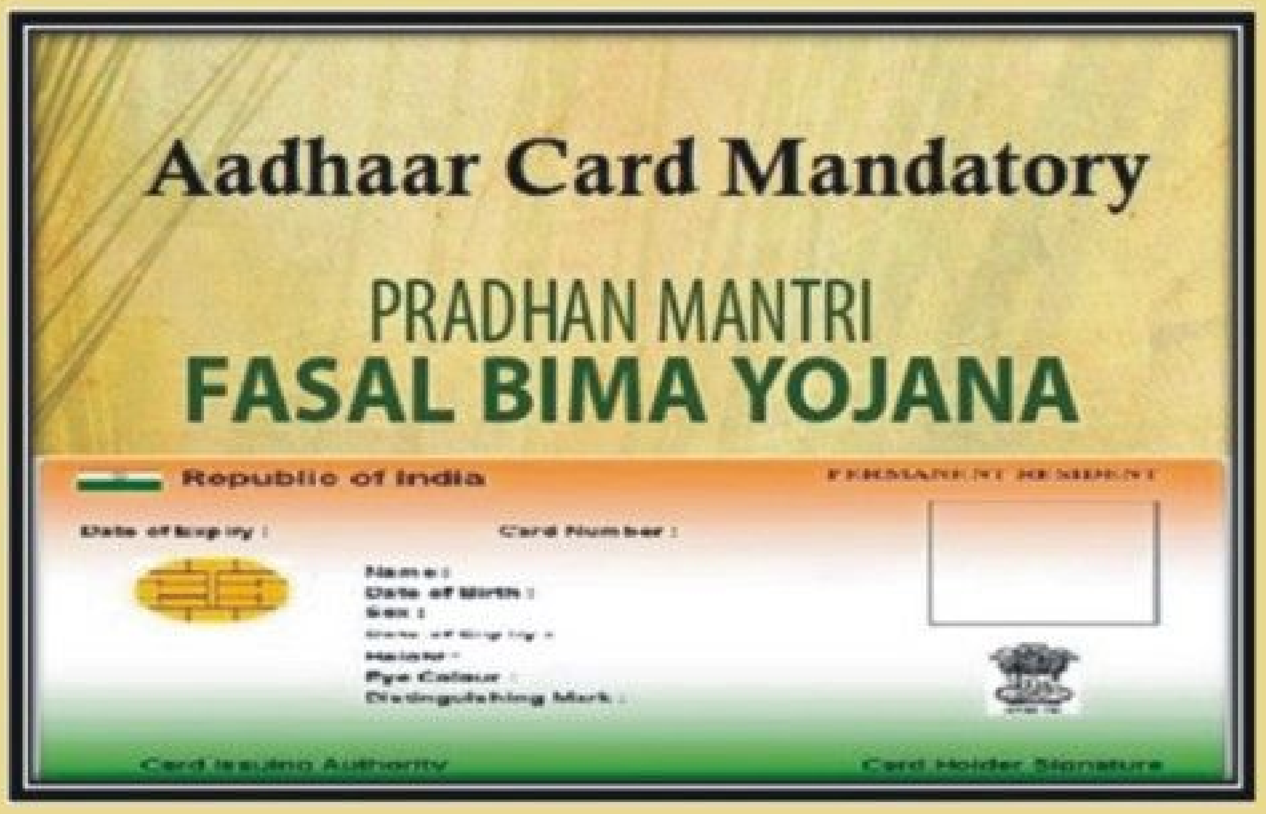

વ્યાજ સહાય યોજના હેઠળ ખેડૂતોને ઝંઝટ મુક્ત લાભો સુનિશ્ચિત કરવા માટે, રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાએ ૨૦૧૭-૧૮માં એસ-3 લાખ સુધી ટૂંકા ગાળાના પાક લોનનો લાભ આપવા માટે આધારની લિંકને ફરજિયાત બનાવવા માટે સલાહ આપી છે. આ પગલું અર્થતંત્રમાં વિવિધ વ્યવહારોને આધારે ઇન્કમ ટેક્સ રિટર્ન ભરવાની અને સીધો લાભ ખાતામાં મેળવવા માટે જ છે. વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ દરમિયાન ૭ ટકા વ્યાજદર (અગાઉના વર્ષની મુજબ) ખેડૂતોને ટૂંકા ગાળાના પાકની લોન પૂરી પાડવા માટે આરબીઆઇએ જણાવ્યું હતું કે, બે ટકા વ્યાજ દરની સહાયક ધિરાણ સંસ્થાઓ જેવી કે જાહેર ક્ષેત્રની બેંકો, ખાનગી ક્ષેત્રની વ્યાપારી બેંકો (તેમના ગ્રામીણ અને અર્ધ-શહેરી શાખાઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા ધિરાણના સંદર્ભમાં) પોતાના સંશાધનોનો ઉપયોગ કરવો. બે ટકા વ્યાજની ઉપાર્જન, પાકની ચુકવણીની તારીખ/ખેડૂતની પાકની વાસ્તવિક ચુકવણીની તારીખથી કે ખેડૂત દ્વારા અથવા બેન્કો દ્વારા નિયત કરેલ ધિરાણના નિયત તારીખ સુધીના પાક ધિરાણની રકમ પર ગણવામાં આવશે. વધુમાં, સમયસર ચુકવણી કરતા ખેડૂતોને ૩ ટકાના વધારાના વ્યાજની સવલત પૂરી પાડવામાં આવશે. આનો મતલબ એવો થાય છે કે ખેડૂતો તરત જ ૨૦૧૭-૧૮ના વર્ષ દરમિયાન ટૂંકા ગાળાના પાક ધિરાણ (મહત્તમ એક વર્ષની મુદત) ૪ ટકાના દરે મેળવી શકશે.

કેબિનેટે લાંબા ગાળાની સિંચાઈ ભંડોળ માટે રૂ. ૯૦૨૦ કરોડ એકત્ર કરવાની મંજુરી આપી.

કેબિનેટે નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૧૭-૧૮ દરમિયાન રૂ.૯૦૨૦ કરોડ સુધીના વધારાના અંદાજપત્રીય સંશાધનો વધારવાની મંજૂરી આપી હતી. સત્તાવાર નિવેદનમાં જણાવાયું છે કે કૃષિ અને ગ્રામીણ વિકાસ માટેની રાષ્ટ્રીય બેન્ક (NABARD) દ્વારા જરૂરિયાત મુજબ બોન્ડ ઇશ્યૂ કરીને ૬ ટકા વાર્ષિક દરે વધારો કરવામાં આવશે. આ ભંડોળ પ્રધાનમંત્રી કૃષિ સિંચાઇ યોજના (PMKSY) હેઠળ તેમના કમાન્ડ ક્ષેત્ર વિકાસ (સીએડી)ની કામગીરી સાથે ચાલુ અગ્રતા સિંચાઈ યોજનાઓના ઝડપી સિંચાઇ લાભ કાર્યક્રમો (AIBP)ના અમલ માટે થશે. એક અધિકૃતે નિવેદનમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે એક્સિલરેટેડ સિંચાઈ બેનિફિટ પ્રોગ્રામ(AIBP) હેઠળ વધારે મોટા અને મધ્યમ સિંચાઈ યોજનાઓને હાથે ધરવામાં આવી છે, જે મુખ્યત્વે ભંડોળના અપૂરતી જોગવાઈને કારણે થતી હતી.

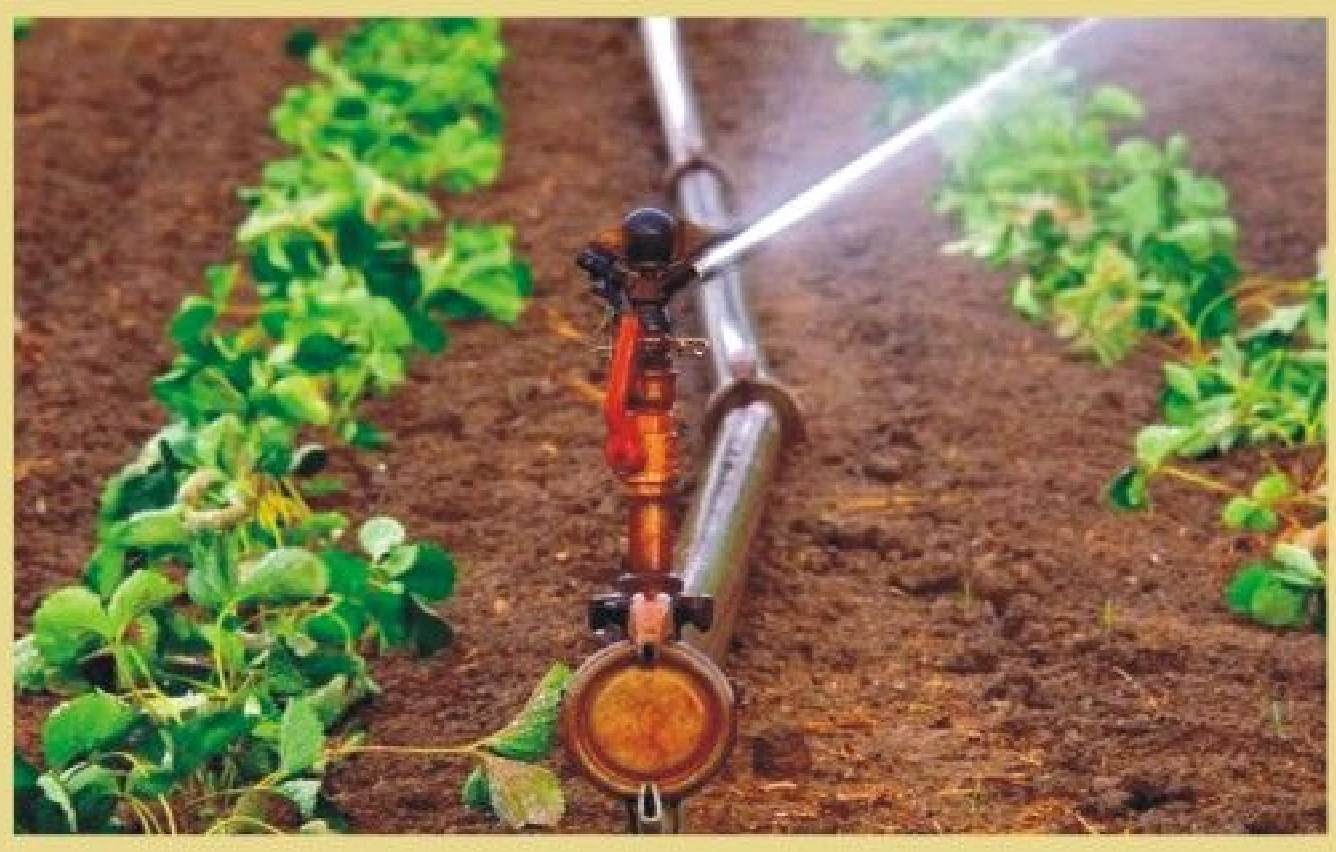

Book Post

To,

DOI : September 22, 2017

From:
Agro-Economic Research Centre
For the states of Gujarat and Rajasthan
(Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Govt. of India)
H.M. Patel Institute of Rural Development,
Opp. Nanadalaya Temple, Post Box No. 24,
Sardar Patel University
Vallabh Vidyanagar 388120, Anand, Gujarat
Ph.No. +91-2692-230106, 230799, Fax- +91-2692-233106
E-mail : director.aerc@gmail.com
Website: www.aercspu.ac.in

Lajja : 02692-233864

Acknowledged the information used/taken from the public domain